

SPROG & SAMFUND


Nyt fra
Modersmål-Selskabet
29. årgang nr. 4
December 2011

**Indhold: Præsentation af årbogen 3 · Læserne skriver 6 · Stride ord 7 · Nye bøger 8
Bogmessen 14 · Konkurrence 15 · Retskrivningsordbogen 15 · Invitation 16**



Fem forfattere på banen: Knud Lindholm Lau, David Jacobsen Turner, Kristian Tvilling, Bent Jørgensen og Bent Pedersbæk Hansen.

Sprogetik

Abort eller fosterfordrivelse? Uddannelsesstøtte eller cafépenge? Det ene ord neutralt beskrivende, det andet værdiladet. Sproget kan illustrere holdninger – og det kan forme holdninger. Ud fra det synspunkt nedsatte Etisk Råd i foråret en arbejdsgruppe, der skulle undersøge sprogbrugen i sundhedsdebatten, og nu benytter Modersmål-Selskabet i samarbejde med Etisk Råd lejligheden til at diskutere emnet ved et arrangement på Modersmålsdagen den 21. februar, hvor professor Anne-Marie Mai på Etisk Råds vegne vil holde et indlæg. Læs mere om mødet på bagsiden.

Etisk Råds væsentlige oplæg er i slægt med temaerne i Selskabets årbog „Sprog på banen“, hvor bl.a. professor Christian Kock beskæftiger sig med den politiske sprogbrug og de gråsprængte klicheer, der

er hentet fra sportens verden og i sig selv kan være uskyldige, men i deres indholdsløse monotoni og forvrøvlede metaforer virker sløvende og måske fortrænger realiteterne. Demokrati på glidebanen. Hvor farligt den manipulerende metafor kan udarte, beskriver Knud Lindholm Lau i sit essay i bogen, hvor han på baggrund af den afdøde professor Victor Klemperers analyser af sproget i nazityskland påviser, hvordan især Goebbels vulgære brug af metaforer fra sportens verden, overvejende boksnings, blev en del af nazismens tankegods. Her blev sproget et spejl og et pas, som Lau skriver. I spejlet sås mentalitet og hensigt, i kompasset lå regimets kurs. Der er anmeldelse af „Sprog på banen“ og referat af årbogspræsentationen inde i bladet.

M.B.

SPROG & SAMFUND

er medlemsblad for Modersmål-Selskabet og udsendes i 4 numre årligt.

Oplag: 800 eksemplarer.

BLADUDVALG:

Henrik Munck (formand)
Ingrid Carlsen, Adam Hyllested,
Jørgen Christian Wind Nielsen

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR:

Michael Blædel
Lyngfeldtsvej 17,
3300 Frederiksværk
tlf. 47 74 62 61
michael@blaedel.dk

LAYOUT:

Martin Sand Pæevatalu

REPRO OG TRYK:

Clausen grafik
ISSN 0108-433 X

Artikler, der offentliggøres i Sprog & Samfund, tegner ikke nødvendigvis Selskabets holdning. Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Modersmål-Selskabet har til formål at virke for bevarelse og udvikling af modersmålet som en grundlæggende forudsætning for dansk kultur og folkestyre. Dette tilstræbes ved:

1. At vække forståelse for betydningen af en klar, udtryksfuld og varieret anvendelse af sproget i tale og skrift – med respekt for dialekterne
2. At formidle kendskab til forskning og uddannelse vedrørende det danske sprog.

Medlemskontingent er 225 kr. årligt, for uddannelsessøgende og pensionister 150 kr. (Portogebyr – udlandet: 50 kr.)

Giro (netbank: reg.nr. 9570) kt.nr. 667 6901
CVR-nr. 7682-4215

Bank: reg.nr. 7853, kontonr. 103 5729

Hjemmeside: www.modersmaalselskabet.dk
Facebook: Modersmål-Selskabet



MODERSMÅL-SELSKABETS BESTYRELSE:

FORMAND:

Translatør, cand. interpret.
Jørgen Christian Wind Nielsen,
Mylius Erichsens Allé 27, 2900 Hellerup,
tlf. 3962 2720, e-post: jcn@modersmaalselskabet.dk

NÆSTFORMAND:

Cand.oecon. Henrik Munck,
tlf. 4495 2243, e-post: hm@modersmaalselskabet.dk

KASSERER:

Cand.stat. Kirsten Fenger,
Skandrups Allé 37, Hareskov, 3500 Værløse,
tlf. 4498 1650, e-post: kf@modersmaalselskabet.dk

ØVRIGE BESTYRELSE:

Dr. theol. Georg S. Adamsen,
tlf. 4058 8045, e-post: gsa@modersmaalselskabet.dk

Cand.mag. Katrine Bøgh Brixen,
tlf. 2065 8988, e-post: kbb@modersmaalselskabet.dk

Kontorassistent Ingrid Carlsen,
tlf. 6095 8802, e-post: ic@modersmaalselskabet.dk

Mag.art. Adam Hyllested,
tlf. 3537 7730, e-post: adamh@modersmaalselskabet.dk

Cand.mag. Gerda Thastum Leffers,
tlf. 4585 7644, e-post: gtl@modersmaalselskabet.dk

Seminarielektor Claus Tilling,
tlf. 3828 6648, e-post: ct@modersmaalselskabet.dk

SUPPLEANTER TIL BESTYRELSEN:

Astrid Berg-Sonne,
tlf. 3961 1912, e-post: cloemsonne@webspeed.dk

Lektor Niels Bjerring
tlf. 3871 1790

Adresseændringer bedes meddelt til sekretariatet.

MODERSMÅL-SELSKABETS SEKRETARIAT:

Pia Wind
tlf. 2621 6782, e-post: sek@modersmaalselskabet.dk

Vær på vagt og bekæmp farlige metaforer

Henrik Munck refererer fra debatmødet om årbogen Sprog på banen



Modersmål-Selskabets 32-års fødselsdag den 27. november 2011 blev præget af orkanagtige vindstød, hvor politiet frarådede al udkørsel. Heldigvis faldt fødselsdagen i år på en søndag, så Selskabets traditionelle markering af dagen med præsentation af årbogen først fandt sted om mandagen, hvor blæsten havde lagt sig. Veloplagte årbogsforfattere mødtes i Den gule Villa på Frederiksberg med så mange forventningsfulde tilhørere, at stolene slap op. Det blev om ikke et stormfuldt, så et livligt og muntert møde med stor spørgelyst, der mundede ud i overskriftens alvorlige formaning om at være på vagt og bekæmpe farlige metaforer.

I sin velkomst forklarede Selskabets formand Jørgen Christian Wind Nielsen temaet metaforer ud fra diverse ordbøgers definitioner af begrebet som sprog billeder. Som medlem af årbogsudvalget var Claus Tilling mødets ordstyrer, der som indledning kort gennemgik årbogens ti bidrag med henvisning til, at nogle blandt tilhørerne havde læst noget, men ikke alle havde læst alt. Han tilstod, at temaet var født i munterhed, da udval-

get under sin brainstorming (!) havde puslet med sportsmetaforer og leget med både sproget ved jernbanen, på golfbanen, omkring fodboldbanen og i den politiske verden.

Professor i navneforskning og sproghistorie Bent Jørgensen har i sit bidrag med overskriften „Læn dem ikke ud“ taget årsbogstitlen om sprog på banen rent bogstaveligt, når han tager læserne med på en munter tidsrejse med jernbanen. På mødet oplæste han etatsbrevet efter skoleudflugten (side 57) og tilføjede, at DSB aldrig kunne mistænkes for at bruge sportsmetaforer som fx tog over sidelinjen (=afsporet), dømt ude (=aflyst) eller scoret kassen (=overskud). Som eksempel på sproget hos jernbanens lillebror fremdrog han sporvognsskiltet: „Under kørslen er det vognstyrreren forbudt at besvare spørgsmål fra passagererne“, der åbenbart ikke forbød almindelig samtale. Som eksempel på offentlige forbudsskilte mente en tilhører i en jysk skinnebus i 1950'erne at have set skiltet „Spytning forbudt“. En anden tilhører pegede på den manglende brug af piktogrammer,



når det gjaldt udtryk som push og pull, træk og tryk, mens Bent Jørgensen selv savnede et internationalt piktogram for begrebet undtagen.

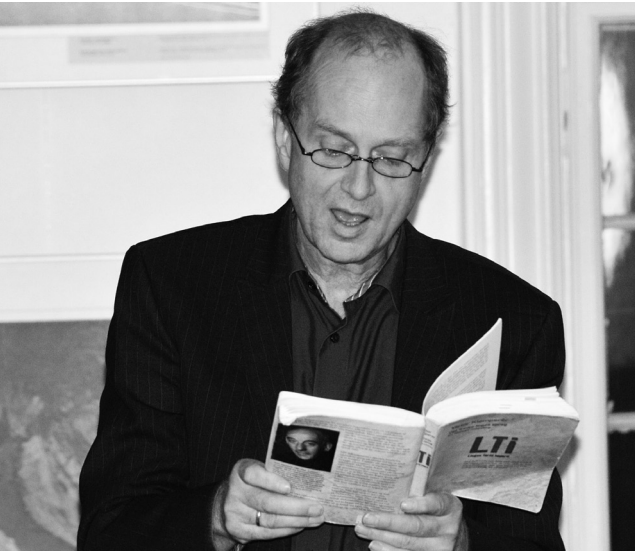
Årbogsudvalgets formand Gerda Thastum Leffers påviste efter en prædiken i Virum Kirke, at sognepræst Kristian Tvilling havde brugt to sportsmetaforer. Dette havde han måttet indrømme, tilstod han på mødet, selv om det var hans umiddelbare indstilling, at kirkens og sportens sprogverdener var uforenelige. I sit årbogsbidrag om sportsmetaforer i kirken fortæller han (side 30), at begrebet synd stammer fra det græske ord hamartia, som er en sportsmetafor hentet fra bue-skydningen, hvor det betød at ramme forbi målet modsat plets-kud („ramme forbi målet med livet“). Som et sprogligt indskud (!) bemærkede ordstyreren, at han og hans bror i sin tid havde spillet fodbold med præstens far, hvilket havde fået fodboldtræneren til at kalde på både Tilling, Tvilling og Trilling!

Selv om journalist på Weekendavisen David Jacobsen Turner personligt tog afstand fra hooliganismen og dens voldsorgier, var han alligevel fascineret af den subkultur, der hentede sine sprog-billeder fra både sportsbanen, kasernen, meditationsmatten og teenagepigeværrelset. Inspireret af nyudkomne bøger og film gav han et detaljeret indblik i bevægelsens sprogbrug omkring

fodboldbanen. Formanden spurgte, om Weekendavisen havde en metafor-politik, og svaret var benægtende, men redaktionen holdt snor i det levende sprog, så for vidtgående metaforer kom tilbage til journalisten.

I årbogens forord påpeger Gerda Thastum Leffers årbogstemaets aktualitet under efterårets folketingsvalg. Det fyger med sportsmetaforer, da regeringen smider håndklædet i ringen og politikere i topform og med kampgejst kommer på banen iført de rød-blå farver. Mange sidder på udskiftningsbænken, og flere har fået det røde kort. Men fremmer metaforer forståelsen? Tidligere formand for Modersmål-Selskabet og tidligere medlem af årbogsudvalget Bent Pedersbæk Hansen kalder sit indlæg „Farlige metaforer“. Mens en velvalgt metafor kan være guld værd, bliver det først farligt, hvis man glemmer, at enhver metafor er løgnagtig (side 68). I sit indlæg på mødet gav han en række eksempler på, hvordan politikerne ukritisk bruger sportsmetaforerne løsrevet fra sammenhængen og forførende for vælgerne. Lige fra „Jeg kan slå Anders Fogh“ og frem til universiteter i verdensklasse bliver politik gjort til en kamp, der fjerner fokus fra den politiske alvor.

Årbogsmødets sidste indleder var kommunikationsrådgiver Knud Lindholm Lau. Som barn



havde han ofte hørt udtrykket efter TV-Avisen: „ – og sporten kort“, hvorefter fulgte et endnu længere indslag end selve TV-Avisen. Derfor havde han kaldt sit årbogsindlæg „Og metaforen kort“, selv om det med sine 22 sider er årbogens længste indlæg. I titlens underrubrik spørger han, hvad vi kan lære af Victor Klemperers analyse af sportsmetaforikken hos Goebbels. Den tidligere litteraturprofessor blev som jøde sendt på nazistisk tvangsarbejde, men kunne allerede i 1947 udsende sin bog om LTI, Latin for det tredje riges sprog, hvori han analyserer propagandaminister Goebbels' brug af sportsmetaforer i nazismens forherligelse helt frem til 1945.

Knud Lindholm Lau drog i sit indlæg en parallel til den krigeriske retorik i den danske udlændingedeбат med citateksempler fra bl.a. Mogens Camre, Søren Espersen og Pia Kjærsgaard. Dette fik en tilhører til at bemærke, at det var første gang et bestemt parti blev hængt ud på et møde i Modersmål-Selskabet. Indlederen bemærkede, at han talte på egne vegne og havde valgt nærliggende eksempler, men kunne henvise til udtryk af samme mentalitet på www.humanisme.dk. Problemet lå i brugen af metaforer, der fordrejer, forfører eller forstyrrer forståelsen (side 94). På spørgsmålet om, hvordan vi kan værne os mod farlige metaforer, var svaret, at vi kritisk bør være på vagt og

være parate til at bekæmpe dem ved at spørge ind for at afdække deres baggrund.

Læs også forfatter Peter Thielsts anmeldelse af årbogen på side 13. Gik du glip af mødet, eller har du lyst til at genopleve det, kan du finde frem til en lydfil fra mødet på www.modersmaalselskabet.dk.

Foto: Kaj Gøgsig.

Metaforlegen?

I anledning af 26 kommuners og Kulturministeriets samarbejde om projektet „Kultur Metropol Øresund“, udtaler kulturudvalgsformand Helle Lunderød (S), Halsnæs Kommune:

En kulturevent som Outstanding er ikke set andre steder, det åbner op for en masse muligheder. Derfor gælder det om at være helt fremme i skoene, så vi kan give de andre baghjul, og derfor er det noget, vi investerer i. Vi smeder, mens jernet er varmt. (Frederiksborg Amts Avis 27.9.2011).

Det danske sprog er sgu interessant – det bli'r jeg aldrig træt af at gå på opdagelse i.

Benny Andersen i TV-Lorry 1. november 2011.

Sprogligt gangbesværet

At opfordre en dansker til at sjuske med udtalen er som at sige „bevæg dig mindre“ til en overvægtig

„Generelt er sjusk et tegn på, at man behersker talesproget. (...) Så mens den lidt usikre sprogbruger siger „det er et hus“, så nøjes den stærke sprogbruger med at sige „ded hus“. Sådan lyder en hovedkonklusion i sprogforsker Ruben Schachtenhaufens ph.d.-projekt, ifølge Lotte Thorsens interview i Politiken d. 5. august. Det besynderlige ved RS' forskning er, at han slutter fra et „sådan er det“ til et „sådan bør det (også) være“; „Sjusk med sproget er en fordel“, lyder overskriften ligefrem. Hvorfor? „Fordi det effektiviserer kommunikationen“, hævder RS. Man sparer nemlig energi ved at sløjfe „grammatiske småord og endelser“ og ved at udelade stavelser i ord, man gentager og dermed må antage, ens modtagere hørte første gang. Således kan et ottestavelsesord som „Socialdemokratiet“ med fordel snappes af til et femstavelsesord senere i samtalen: „Sjalmokratiet“.

Hvorfor ofrer CBS (Handelshøjskolen) tilsyneladende et par millioner på dette forunderlige forskningsprojekt? Er Oticon mon sponsor? Denne hjemlige gigantvirksomhed afsætter ellers i forvejen utallige høreapparater til, også yngre, danskere. Vi er nemlig allerede nordiske mestre i mumleri. Længe har man på f.eks. norsk fjernsyn parodieret os. Harald Eias sketch „Danish Language“ påstår således, at mundtligt dansk – nu også for de indfødte selv – har udviklet sig til ren gætteleg.

Det er min tidligere, nu afdøde lærer, sprogprofessor Peder Skyum-Nielsen fra Syddansk Universitet,

der har peget på dette. I en kronik i Jyllands-Posten (8. april 2008) skrev han: „Taletempoet er gennem de sidste årtier gået kraftigt i vejret, samtidig med, at skolerne og medierne i vidt omfang har glemt eller opgivet også at gøre noget ved den danske udtalekvalitet.“ Resultatet har bl.a. været, at hundredtusindvis af danskere havde svært ved at følge handlingen i tv-serier som „Forbrydelsen“, „Ørnen“ og „Anna Pihl“.

RS kan således være ganske rolig: vi danskere sluger allerede talløse stavelser, og hans anbefaling af, at „reglementeret sjusk“ styrkes i skolerne(!), er som at sige til en svært overvægtig: „Bevæg dig mindre!“.

Når jeg i mit daglige arbejde træner f.eks. erhvervsledere i at holde indlæg eller præsentationer, er utydelig tale det største problem. Man tager samtale sløve artikulation med sig op på talerstolen og hæmmer derved sin gennemslagskraft, hvilket igen belaster tilhørernes følelse af at stå over for et troværdigt menneske. Personlig myndighed lever simpelthen af en smidig, resonant og klart artikulerende stemme. At fremme disse retoriske egenskaber hos flere mennesker i stedet for at hæmme dem kunne måske være en overvejelse værd for CBS' Institut for Internationale Sprogstudier og Vidensteknologi, hvor RS arbejder.

Christian Nicholas Eversbusch,

cand. mag., rådgivende retoriker hos RHETOR
Mathildevej 20 st.tv., 2000 Frederiksberg

SprogNyt

SprogNyt – Sprogpolitisk Opdatering har indgået et samarbejde med Sprog museet om at levere sprognyheder. Dette samarbejde giver væsentligt forbedrede muligheder for at levere nyhederne, når de er nye, og via de kanaler, der passer bedst.

Sprognhederne har fået en ny hjemmeside, hvor nyhederne lægges op, så snart vi opdager dem. Besøg sprognyheder.sprog museet.dk. Her er der bl.a. mulighed for at søge i nyhederne. Via RSS-teknologi kan man få hurtig besked, når der er nyt om præcis de emner, man er interesseret i.

Det er desuden muligt at få nyhederne via facebook og twitter:

<http://twitter.com/Sprognyheder>

<http://www.facebook.com/pages/Sprognyheder/113444672093054>

Fremover vil nyhedsbrevet udkomme under titlen „Sprognyheder“ med sprognyheder@sprog museet.dk som afsender.

Med venlig hilsen Jørgen Christian Wind Nielsen

Tosproget – et positivt ord?

AF MARIE MAEGAARD

„Tosproget“ – er det virkelig et ord man kan strides om betydningen og brugen af? Ja, det er det i allerhøjeste grad. Man kunne måske tro at ordet „tosproget“ er et positivt ord som dækker over at nogle mennesker simpelthen behersker flere sprog end andre, de såkaldt „etsprogede“. Men i dagens Danmark er dette langt fra den gængse brug af ordet. „Tosproget“ betyder ikke længere bare „som kan tale to sprog lige godt = bilingval“ (jf. *Politikens Store Nye Nudansk Ordbog*, 1997).

Nej, „tosproget“ har fået en negativ klang. Fx skriver Albertslund Kommune på deres hjemmeside: „Albertslund Kommune fokuserer på indsatsen over for tosprogede børn og unge i alderen 10-25 år, der har store problemer med kriminalitet, misbrug, skolegang og familie.“ Senere står der: „Første fase fokuserer på eksisterende viden om effekten af kriminalitetsforebyggende arbejde over for børn og unge, særligt tosprogede børn og unge.“ Hvorfor skulle børn der behersker flere sprog kræve særlige kriminalitetsforebyggende foranstaltninger? Er det at beherske mange sprog virkelig noget som automatisk medfører en kriminel løbebane? Nej, det er det naturligvis ikke. Pointen er at begrebet „tosproget“, som det ofte bruges nu, ikke har en døjt med sprog at gøre. Det er en samlebetegnelse for mennesker (som regel børn og unge i skolesystemet) som har indvandrerbaggrund – men ikke en hvilken som helst indvandrerbaggrund.

Det handler nemlig mest om at de „tosprogede“ er kulturelt anderledes end „os“, de rigtige danskere. Derfor definerer kommuner også tit „tosproget“ ved at inddrage kulturelle såvel som sproglige krav. Københavns Kommune definerer fx i en stor undersøgelse „tosprogede elever“ som elever hvis hjemmesprog er et andet end dansk, og hvis forældre „har oprindelse i et land uden for den vestlige kulturkreds“. I den forstand kan man sige at der måske bare er tale om en form for *newspeak*, hvor man forsøger at omtale en gruppe elever på en ikke-fordømmende måde. Det kan man hævde, men jeg vil mene at det er et stort problem hvis man tror at man kan komme selve problemet med at stigmatisere minoritetsgrupper til livs, bare ved at kalde dem for noget andet.

Det væsentligste problem er forståelsen af de „tosprogede“ som kulturelt *anderledes*. Som den tidligere københavnske skolepolitiker Majbritt Mamsen (K) udtaler, så ville hun „aldrig lade sine børn gå i en folkeskole med over 25 pct. tosprogede elever“. Og det er fordi: „Jeg ville ikke kunne beskytte mit barn mod bander eller livet i skolegården, hvis den herskende mentalitet er strenge æresbegreber samt, at man slår, før man taler. Jeg tror også, jeg er på bølgelængde med mange forældre, når jeg heller ikke ønsker, at mit barn skal lære et råt sprog“ (Berlingske Tidende, 3/11-2004). Mamsen taler ikke om flersprogethed her; hun taler om en kultur som hun ikke ønsker at hendes barn skal være en del af, og som hun altså forestiller sig hersker på skoler med mere end 25 % „tosprogede“. Igen er det næppe de udvidede sproglige kompetencer (selve tosprogetheden) der fører til bander, vold og rå omgangstone i skolegården, men Mamsen sætter lighedstegn mellem alle disse ting. Det hun, og andre med hende, i virkeligheden gør, når de omtaler „tosprogede“ på denne måde, er at opstille en „os“-„dem“-relation som kun ved selve ordet „tosproget“ adskiller sig fra andre opdelinger (fx „dansker“, „udlænding“, „dansker“-„fremmed“ eller dansker“, „perker“).

„Tosproget“ har altså ikke længere noget med sprog at gøre, men er trådt i stedet for tidligere ord som – måske for tydeligt – signalerede kulturel eller etnisk anderledeshed. Vi må imidlertid ikke tro at vi er kommet fordommene til livs, blot ved at give dem nye navne.



Marie Maegaard er lektor, cand.mag. i dansk og matematik, ph.d og ansat på Nordisk Forskningsinstitut under Københavns Universitet med speciale i sociolingvistik – sproglig variation, sprogforandring og social identitet.

Sociologisk leksikon

AF GEORG SØNDERGAARD

For nylig er udkommet et spændende værk hvis emneområde ganske vist er mere omfattende end det bladets læsere almindeligvis beskæftiger sig med. Omvendt rummer bogen relevante artikler om en række sproglige emner som i høj grad må være interessante for Modersmål-Selskabets medlemmer. Således om *dagligsprogsfilosofi*, *kode*, *metafor*, *sprog*, *sprogspil*, *stil* m.m. Bogens titel er *Sociologisk leksikon*. Den består af bidrag fra 94 danske sociologer og samfundstænkere og er redigeret af Steen Nepper Larsen og Inge Kryger Pedersen.

Den slags værker kan vi ikke få for mange af. Sociologiske begreber som *forventning*, *norm* og *rolle* eller *forbrydelse* og *straf* har man jo kendt altid uden at man har opfattet dem som sociologiske. Sociologi vedrører forholdet mellem mennesker, det mellemmenneskelige, og forhold i et samfund, det samfundsmæssige. Sociologi som videnskab har levet en noget omtumlet tilværelse i Danmark, men i dag lever den i bedste velgående. Ikke kun som fag på universitetet. Sociologi findes også på de gymnasiale, pædagogiske, kunstneriske, sociale, samfunds- og sundhedsvidenskabelige uddannelser. Problemet er at faget mangler det fundamentale teorigrundlag, den faglige tradition som de gamle fag gennem århundreder har kunnet støttet sig til. Så meget mere værdifuldt er det at få samlet og gennemgået en række sociologiske hovedbegreber på ét sted.

Værket dækker sociologiens internationale bidrag, traditioner og tilgange med inddragelse af særlige danske forhold og for eksempel biografiske opslag om de første sociologer i Danmark. Der er krydsreferencer mellem opslagene, således at læseren henvises til andre opslag der kan berige den pågældende term.

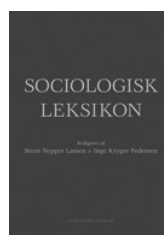
Opslagene er skrevet af førende danske sociologer og samfundstænkere og er et uundværligt værk for studerende, undervisere og forskere med interesse for samfundet. Sociologien er en ung videnskab, men med mere end halvandet århundrede på bagen er der tale om et bredtfavnende fag i rivende udvikling.

Som nævnt indledningsvis er der både med hensyn til sprog og til samfund værdifulde oplysninger. Der er vægtige artikler om *sprog*, *sprogkode*, *sproglig vending*,

sprogspil, og *sprogssystem*. Dertil kommer *kommunikation*, *kommunikativ handling* og meget mere. Nogle af artiklerne er præget af en temmelig voldsom teoretiseringen som kan virke ret afskrækkende. Andre, de der handler om det helt elementære, er heldigvis lettere tilgængelige. Det kan illustreres med et eksempel som *tale*. Her står der:

tale, er kernen i al social virkelighed og kultur. Hos grækerne identificeres talen som menings-skabelse og -modtagelse med *logos*, nøglen til al vestlig kultur. Herfra kommer også talens betydning af at lægge noget frem, gøre det åbent og ikke-privat. Talens fysiske væsen er produktion af lyd, og for så vidt vi kan variere lydens indhold, klangfarve, styrke, rytme og intonation, står et kraftfuldt redskab til vores rådighed. Tidligt i græsk kultur får talen sin egen disciplin nemlig retorikken. Egentlige sprogfilosoffer udvikles af de græske stoikere, og de kan matche de mest moderne, ligesom retorikken let kan konkurrere med angelsaksiske talehandlingsteorier og pragmatisk kommunikationsteori angående differentieret begrebsliggørelse og præcision. I retorikken er talens afgørende elementer forbundet med evnen til at argumentere, overføre følelser og markere den talendes personlighed.

Den sprogligt interesserede kunne godt have ønsket et tilsvarende stykke om skrift. Vi havde ikke kendt de græske filosofers tanker uden skrevne tekster. Men det er selvfølgelig mere et kulturhistorisk spørgsmål end det er et sociologisk.



Steen Nepper Larsen og Inge Kryger Pedersen (red.): Sociologisk leksikon. 800 s. 498 kr. Hans Reitzels Forlag 2011.

Språkförsvaret

AF JØRGEN CHRISTIAN WIND NIELSEN

Språkförsvaret tog sin begyndelse i 2002 som en privat hjemmeside. I 2005 blev Språkförsvaret etableret som et netværk omkring hjemmesiden. I år blev netværket omdannet til en forening. Hjemmesiden er i dag en af de største sprogportaler for sprogpolitik i Norden. I den seneste programmerklæring for Språkförsvaret kan bl.a. læses:

Programerklæring 2011

Det svenske sprog skal være Sveriges officielle sprog eller nationalsprog. Anvendelsen af sprog er en selvfølgelig borgerret og skal hjemles ved lov. Intet andet sprog end svensk skal være obligatorisk i Sverige. Det svenske sprog skal fungere som det sprog, der forener alle svenske borgere uanset etnisk herkomst. Retten til at anvende sit nationale minoritetssprog eller hjemmesprog er uomtvistelig. Det overordnede mål for sprogundervisningen i folke- og ungdomsskolen er at alle borgere skal beherske mindst to moderne sprog udover svensk. Et nationalt minoritetssprog eller et hjemmesprog kan erstatte et af de to moderne sprog. Språkförsvaret forsvaret den mellemnordiske sprogforståelse og mener at nabosprogsundervisningen skal styrkes, især i dansk og norsk. Svensk skal styrkes som videnskabsprog, og det svenske sprogs stilling i EU skal forbedres. Juridiske aftaler, forsikrings- og rejsevilkår samt sikkerhedsforskrifter skal altid forefindes på svensk.

Antologi

Språkförsvaret har været en central forkæmper for vedtagelsen af den svenske sproglov, for de fem officielt anerkendte nationale minoritetssprog i Sverige, for retten til sit modersmål, for svensk i EU, for nabosprogforståelsen m.m. Språkförsvaret har netop sendt en antologi på gaden, der viser et uddrag af sprogpolitiske indlæg fra 2004 og frem til i dag. Titlen er „Svenskan – ett språk at äga, älska och ärvä“. Antologien er redigeret af Per-Åke Lindblom og Arne Rubensson og indeholder følgende temaer: Moderne sprog, det engelske sprogs stilling i Sverige, svensk i EU, svensk som hovedsprog

i Sverige, svensk kontra engelsk på universiteterne, mellemnordisk sprogforståelse, finlandssvensk, sprogstatistik, alment om svensk samt øvrigt, der handler om patientlovgivning, der er helt aktuelt i EU-sammenhæng, en gennemgang af den svenske sproglov samt den seneste programmerklæring for Språkförsvaret. Antologien giver et godt og varieret indtryk af de mange facetter der er i forbindelse med en national sprogpolitik. Antologien giver også et godt indtryk af de mange ligheder, men også forskelle, der er mellem Danmark og Sverige, sprogpolitisk set. Køb bogen og brug den som inspiration, eller besøg portalen, hvor alle indlægene også kan læses.



Samarbejde og samarbejdsaftale

Per-Åke Lindblom vil være kendt af læsere af Modersmål-Selskabets årbog fra 2009, „Dansk i verden“, hvor han bidrog med indlægget „Mitt förhållande till danska språket“. Undertegnede var af Språkförsvaret inviteret til seminar i Stockholm i oktober 2009 med temaet „Håller språken ihop Norden? – om den nordiske språkgemenskapen“. Da Språkförsvaret nu er omdannet til en forening med mange fælles berøringsflader til Modersmål-Selskabet, har vi besluttet at indgå en samarbejdsaftale. Samarbejdsaftalen udmøntes på den måde, at Språkförsvaret har et fuldgyldigt medlem i Modersmål-Selskabet med taleret, stemmeret og valgbarhed til bestyrelsen, og vice versa. De to medlemskaber er kontingentfri.

Vi er glade for denne formalisering af samarbejdet, og vi er spændte på, hvad det kan føre med sig.

Mit indlæg på seminaret kan ses her:

http://www.sprakforsvaret.se/sf/fileadmin/PDF/Sprogligt_faelllesskab.pdf

Språkförsvaret på nettet:

<http://www.sprakforsvaret.se/sf/>

Dansksprogede kokebøger i 400 år

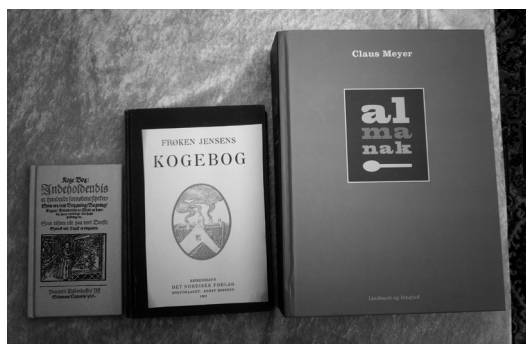
Henrik Munck fortæller om den første, den største og den mest kendte

Man kan få gratis madopskrifter i supermarkederne; de hentes gratis ned fra internettet, og de findes i næsten alle daglige publikationer, mens fjernsynsstationerne kapper om at sende madprogrammer som underholdning med henvisning til opskrifter på hjemmesiden. Alligevel ligger kokebøger på boghandlernes top-ti-liste. De indtager deres egen særlige plads blandt bogudgivelser, de udkommer ofte i store oplag, og de kommer igen og igen i nye reviderede udgaver. De repræsenterer et stykke dansk kulturhistorie.

Jeg sidder med tre vidt forskellige danske kokebøger foran mig. Den ene er i lommebogsformat som en halv side i Sprog & Samfund og minder i format om min ungdoms Spejderkokebog. Den er på 80 sider plus efterskrift og udkom første gang i 1616. Det er den første trykte kokebog på dansk. Den blev genudgivet i 1966 på Wormianum (tidsskriftet Skalks forlag) og kom i 2. udgave i 2009. Jeg købte den i Nationalmuseets butik for 80 kr. Den anden kokebog er i ordbogsformat svarende til en side i Sprog & Samfund og er på 343 sider. Den udkom første gang i 1901, og jeg fandt den på min reol blandt arvede bøger fra afdøde slægtninge. Den bærer tydeligt præg af mange års flittig brug i køkkenet med særlig mange fedtpletter i opslaget med æbleskiver. Den tredje kokebog er i telefonbogsformat svarende til en dobbeltside i Sprog & Samfund, den er 6 cm tyk og vejer med sine 696 sider over 2 kg. Jeg har lånt den hos datteren, der fik den foræret af sine veninder til sin 50-års fødselsdag i fjor, da den netop var udkommet. Hun har den normalt stående pænt på reolen inde i stuen.

Den første og mindste

Den ældste kokebog på dansk udkom i 1616, på Christian IV's tid, og var oversat fra tysk, hvor originaludgaven var udgivet i 1598 af lægeenken Anna Wecker. Den danske forsidetekst lyder: „Koge Bog: Indeholdendis et hundrede fornødene stycker/Som ere/om Brygning/Bagning/Kogen/



Brendevijn oc Miød at berede/saare nytteligt vdi Husholding/&c./Som tilforn icke paa vort Danske Sprock vdi Tryck er vdgaæn./Prentet i Kiøbenhaffn/Aff Salomone Sartorio/1616“. Den danske udgiver, Salomone Sartorio, skriver i sit forord til læserne: – Gonstige Læser/lad dig icke forundre/at ieg på vort Danske Sprock/nu lader udgaa den Materie/som tilforn icke blant oss haffuer været publicerit/eller formedelst Tryckeri gjort gemeen for alle.“

Madam Mangor er den danske kokebogslitteraturens første klassiker. Sin „Kokebog for smaa husholdninger“ udgav hun anonymt for egen regning i 1837, men den blev hurtigt en succes. Talemåden „Man tager et sølvfad“ tilskrives ofte Anne Marie Mangor, men hun har aldrig selv anvendt udtrykket. Det er formentlig opstået på baggrund af datidens rigdom på og lette adgang til fx æg og smør, som hun anvender i rigelige mængder sammen med tilsætning af vin. Senere kommer krisetider, og det sætter sit præg på den mest kendte og solgte kokebog, der udkommer i 1901 med titlen „Frøken Jensens Kokebog“.

Den mest kendte og solgte

Frøken Jensens fulde navn var Kristine Marie Jensen. Hun blev født i 1858 i Randers, blev forældreløs som 7-årig og voksede op hos sin bedstemor, inden hun efter sin konfirmation rejste til

København. Hun fulgte et kursus i husholdning hos Natalie Zahle og tilbragte et år i England, inden hun i 1890 blev ansat som husbestyrerinde hos sangeren Lauritz Melchior's far, hvis kone døde i barselsseng. Hun blev der til sin død i 1923. I 1901 udgav hun som 43-årig nogle af de mange opskrifter, hun havde samlet gennem årene, under navnet „Frøken Jensens Kogebog“. Bogen nåede at udkomme i 27 oplag i hendes levetid og er i dag en ægte klassiker, der er udkommet i et samlet oplag på over 400.000 eksemplarer.

Den første udgave i 1901 indeholder på sine 343 sider ikke mindre end 1.074 opskrifter. I bogens indledning fortæller hun, at hun har haft for øje „at skaffe rig afveksling i den daglige levemåde ved en billig og letfattelig fremgangsmåde“. Hun anbefaler „at føre et meget nøjagtigt regnskab“ og indskærper, at „alt kan anvendes, intet må gå til spilde“. Hun bruger mange af datidens nye industrialiserede råvarer som fx margarine og anbefaler brug af både gasovn og hokasse. Blandt bogens mere særprægede opskrifter er svaner, hvor det dog anføres, at gamle svaner er komplet uspiselige, mens ungerne kan være ganske velsmagende.

På min reol har jeg også fundet et eksemplar af „Frøken Jensens Kogebog“ fra 1911, altså for nøjagtig 100 år siden. Den er allerede nået til 18. oplag og dermed trykt i 70.000 eksemplarer, sidetallet er steget til 380 og antallet af opskrifter til 1209. Mens opskrifterne i 1901-udgaven alene var angivet i pund, pægl, pot, kvint og tommer, er der i 1911-udgaven anført både de gamle og de nye mål (kilo, liter og centimeter) som resultat af meterloven fra 1907. Landbruget kritiserede de første udgavers anbefaling af margarine, og det førte til en præcisering i 1911-udgavens indledning: „Når der i opskrifterne er anvendt margarine, er det af hensyn til økonomien; retterne kan kun vinde i velsmag ved at tilberedes med det gode smør“.

Den største og nyeste

Efter frøken Jensen kommer hr. Nielsen, bedre kendt som Claus Meyer Nielsen. Den nu 48-årige Claus Meyer udgav i 2010 sin kogebog „Almanak“ med opskrifter til hver dag i året. Det er blevet til et mammutværk med over 1200 opskrifter, som en anmelder har kaldt „ikke en kogebog, men kogebogen“, fordi den ud over de velformulerede og lettilgængelige opskrifter også tager højde for både de nordiske naturprodukter, årstidernes frugt og grønt, jagtsæsonernes vildt og nutidens helbreds- og sundhedsråd. Mens de tidligste udgaver af „Frøken Jensens Kogebog“ kun indeholdt én illustration, nemlig titelbladets vignet med de rygende skorstene, består næsten halvdelen af de 696 sider i „Almanak“ af flotte helsides farvefotografier.

Claus Meyer behøver næppe nærmere præsentation.

Han er uddannet cand.merc.int. (SPRØK) og kan nok bedst kaldes gastronomisk entreprenør som samlebetegnelse for hans foretagsomhed inden for drift af restauranter, undervisnings- og foredragsvirksomhed samt bogudgivelser. Efter selv at have udgivet en lang række forskellige kogebøger lægger han ikke skjul på at være inspireret til kogebogen „Almanak“ af firebindsværket „Gastronomisk Kalender“ af kokken Otto Bock udgivet posthumt i 1987. Med en placering på boghandlernes top-ti-liste i sommeren 2011 med ikke alene „Almanak“, men samtidig flere andre af sine kogebøger, lever Claus Meyer til fulde op til det mål, som han allerede som 31-årig beskrev i et indlæg i Modersmål-Selskabets årbog 1994. Under overskriften „Sproget hånd i hånd med virkeligheden“ opfordrede han til at bekæmpe det kvalitetsmæssige og sanselige forfald samt den videnskabelige og sproglige fattigdom for i stedet at fremme brugen af sprogets variationer til at beskrive smagsoplevelsernes skønhed.

Ordbrok over den danske zpuk

AF HENRIK MUNCK

Det var først i dette efterår, at vi i Modersmål-Selskabet blev opmærksomme på en lille bog med ovenstående titel. Den er skrevet af mag.art. *Peter Thielst* og udgivet på hans eget *DET lille FORLAG*. Det fangede vor opmærksomhed, at der på bogens titelblad er citeret to vers af Edv. Lembckes *Vort modersmål er dejligt*, og at bogens formål ifølge forordet bl.a. er at motivere til et større ordforråd end at trampe rundt i de samme vendinger og afstå fra sproglig originalitet, variation og individualitet. Gennem 68 ordbogsord og 12 leksikon-opslag udstiller bogen nogle af de mest slidte, latterlige og indholdsløse ord og talefigurer, som plager det danske sprog i disse år. Det hele gøres på en underholdende, ironisk og afslørende måde, som med mange aktuelle eksempler må få enhver til at gribe i egen barm (GTM – forkortelse for Gammel TaleMåde), for *det er da klart*, at man faktisk må spørge ind til for at gøre en forskel og ha' en god dag, for rigtig-rigtig, ja hvad er det nu, det hedder?

Blandt ordbogs-ordene finder man også udtryk som: *Bane, den lange; Banen, komme på* og *LTi* (Victor Klemperers latinske betegnelse for Det Tredje Riges sprog), og de fører direkte frem til temaet for Modersmål-Selskabets Årbog 2011: *Sprog på banen*. Det har derfor været nærliggende at opfordre *Peter Thielst* til at anmelde årbogen, og heldigvis har han fulgt opfordringen, se side 13. I bogens *Efterord* ærgerrer *Peter Thielst* sig over, at „vi relativt få, der trods alt kan tale dansk, og har det som vort modersmål, gør det så dårligt og lemfældigt, som tilfældet er“. Han gør honnør for Per Højholt og hans sprogekritiske *Gitte-monologer*, og bogens slutkonklusion er: „Modersmålet er – som Benny Andersen skrev om, og Svante sang om – blevet et muddermål, og det giver jord i hovedet“. Både Per Højholt og Benny Andersen er for længst blevet hædret med Modersmål-Prisen for deres sprogfornyelse gennem afslørende sprogekritik.

Ifølge myterne består Modersmål-Selskabet af en samling sure gamle koner og mænd, der kun ønsker at hæge om gammel dansk, mens sandheden er et selskab af sproglingskere, der glædes over et levende

og udviklende sprog og græmmes over et sjusket og fattigt dansk. Derfor er *Peter Thielst*'s lille bog i så god overensstemmelse med Modersmål-Selskabets formål, at vi gerne vil anbefale og fremme dens udbredelse. Da vi i oktober bad *Peter Thielst* om et anmeldereksemplar, fik vi sammen med bogen det overraskende svar, at det næppe var til egentlig anmeldelse, da salgsoplaget ikke som sådan var udsolgt, men makuleret! Historien er, at bogen var lavet og udsendt i anledning af hans 60-års dag i april, men trods fri- og anmeldereksemplarer til aviser, radio osv., havde det ikke udløst så meget som én anmeldelse! *Peter Thielst*'s egen forklaring er, at bogen jo heller ikke er venlig over for presse og journalister, så svar på tiltale = tavshed er vel forståeligt nok. Efter et salg på nul i august og september valgte han efter et halvt år at sende de sidste salgseksemplarer i papirmøllen – eller så at sige: Ord i brokkassen! – „men den var fandme sjov at skrive...“.

Interesserede læsere ville derfor være henvist til at låne sig frem til de få eksemplarer på bibliotekerne, hvis ikke *Peter Thielst* havde givet os lov til at lægge hele bogen ind på vores hjemmeside www.modersmaalselskabet.dk. Så nu kan alle som en ekstra og gratis julegave glæde sig over ordbrokkerne og samtidig blive provokeret til fremtidens kamp for et bedre dansk.

Peter Thielst (1951), mag.art. i filosofi og cand.

phil. i dansk. Afstedkom i 1993 en heftig debat om tekstmodernisering af danske klassikere og fulgte senere op med Kierkegaard på nudansk og i moderne retskrivning. Har siden 1977 skrevet over 30 bøger (se www.peterthielst.dk) og udgivet nogle på eget forlag (se www.detlilleforlag.dk).



Et par baner...

AF PETER THIELST



Da Max Black i 1962 formulerede sit „Thou shalt not com- mit metaphor“, kan man vel ikke sige, at han derved selv bedrev metafor. Men han var tæt på, for han spillede (helt uden sportslige konnotationer) på et andet betydnings-

lag, nemlig hor, som næsten per definition er noget slemt, selv om vi i dag knap nok ved, hvad det er. Nogle tror, at det betegner sex som sådan eller – med et udtryk fra kritikken af Brandes i 1872 – „parring i flæng“ (såkaldt promiskuitet, også et fyord i en kristent belastet kultur). Andre fornemmer, at det har noget med „sidespring“ (igen ikke noget sportsligt) at gøre: det at „bolle udenom“. Den nye bibeloversættelse fra 1992 har erstat- tet „bedrive hor“ med „bryde et ægteskab“, men det bliver man ikke meget klogere af, for de fleste tror, at det ægteskab, der brydes ved utroskab, er den utros eget – fordi den svigtede og bedragede part smider én ud. 2.Mos.20,14 har dog blikket rettet med det ægteskab (og ejendomsforhold), man bryder *ind i*, hvis man ligger med naboens kone – det er jo et patriarkalsk samfund, der her taler, og mænd ved, hvad mænd kan finde på.

Hvad har det med „Sprog på banen“ at gøre? Jo, at metaforiske nøgleord går i flere retninger, eller rettere: kommer fra forskellige sammenhænge, som man delvis har glemt, i dette tilfælde fordi en bestemt – den sportslige – har fået lov til dominere. Ikke så meget fordi den grasserende sundheds- ideologi sender os alle „på banen“ (eller „på båndet“ i fitness-centret), men fordi sport i dag er den største underholdningsindustri og maser sig på i vores bevidsthed – næsten mere end sex, som derfor gerne ansues som en sport, noget, man skal „dyrke“ og vise „præstationer“ gennem. (Et pudsigt eksempel på sportsbevidsthedens omsiggribende kraft har vist sig i programmet „Skønlitteratur på P1“, hvor værterne kækt meddeler, at NN har „vun- det Nobelprisen“. Hvem fik så sølv og bronze?)

Den centrale bane i „Sprog på banen“ er derfor sportsbanen, især fodboldbanen, selv om cykel- banen, takket være hr. Leth (nej, ikke den Leth, det var galopbanen!), også har været oppe på „den høje klinge“. Der er meget, man kan „sende til hjørnespark“, men der er kun to „banehalvdele“, og de er endda ens, så det er ikke herfra, man skal hente „på den korte bane“ og „på den lange bane“ – men fra atletikkens løbebane (jf. eng. „run“). Der er blevet „driblet“ meget vrøvl rundt på den konto, og Chr. Kock giver kostelige eksempler fra nutidig politik, mens Knud Lindholm Lau – via Victor Klemperers skelsættende *LTI* – også træk- ker sporene (der turde skræmme) op fra den nazi- stiske sportsjargon. Kr. Tvilling leverer forsigtige overvejelser over kirkens brug af sportsmetaforer, men det forstår sig: Jesus valgte selv sine billeder fra botanikkens og pengenes verden. Engang var talenter nogle græske mønter af en vis bonitet, nu er det noget barnligt på tv, meget sportsligt, med tabere og vindere, røde kort og gul misundelse.

En enkelt skribent, Bent Jørgensen, stikker af fra lægterne og tager ud med DSB, og det er ret sjovt og oplysende. Man kunne være gået længere tilbage ad dén bane (togdriften) og taget tipvog- nene (minedriften) med, og man kunne være gået længere frem og have konstateret, at „Stille- kupéer“ også er et resultat af „Sprog på banen“, nemlig den ustyrlige snakkesalighed via mobil- telefonen. Og så er der en bane, som slet ikke er omtalt, nemlig den, vi i tide og utide opfordres til „at komme på“, så vi kan „give vores bud på“ et eller andet. Den *bane* er imidlertid slet ikke nogen bane, men en *scene* (ty. „Bühne“/„Bahn“), og det er jo en anden snak – for nu „at bringe en ny mu- lighed på banen“, som gamle Kant skriver i *Kritik af den rene fornuft*.

Generelt er metaforer en herlig mulighed i sproget, men slidt og skamredet, også af dum- hed og uvidenhed, kan de – som denne årbog fint viser – ende med at spille sproget *af* banen. Og sende fornuften til tælling.

Finalestimmel med ordvrimmel i Forum

AF INGRID CARLSEN

Modersmål-Selskabets stand 388 på Bogmessen i november var som regel fyldt til bristepunktet med folk, som var vilde med dansk. „Det er fedt, at I er her på Bogmessen“ lød det fra en moden herre, som lige havde afleveret sin udfyldte konkurrencekupon.

Der kom besøg af børn fra 3. klasse til de modne 80+, hvilket var en stor spredning i alder og gav os 17 nye medlemmer. En flot finale i Forum.

Vi fik besøg af tidl. prisvindere Johannes Møllehave, Jørn Lund og Erik Hansen, desuden kom bl. a. Hanne-Vibeke Holst, Henrik Galberg Jacobsen, Ole Hartling og Anders Samuelson og hilste på os. Stor interesse for årbøger på messetilbud, hvilken gav et godt salg.

Et par besøgende udtalte: „Det er jer, der har de bedste bolsjer på hele Bogmessen“ (kaffebolsjer). Alm. utilfredshed med udtale af det danske sprog i medierne. Der er stor forventning om, at MS gør noget ved sagen.



To vindere af konkurrencen: Gitte Larsen og Dorthe Gall.

Der var i alt 904 deltagere i konkurrencen, fordelt på 649 kvinder, 224 mænd, 13 uden navn og 18 m/k. Ud af de 48 vindere er 39 kvinder og 9 mænd. Vindernavnene kan ses på hjemmesiden www.modersmaalselskabet.dk

NETTALK

I Netto er skottehunden begyndt at tale nettalk, men ellers er internettet ikke avanceret nok til, at man blot kan åbne en hjemmeside og påbegynde en dialog. Nogen talemaskiner er der ikke tale om. Fremtiden er usikker, man ved aldrig, hvad der venter én, så måske.

Men ellers er der masser af både tekst, billeder og lyd på nettet. Især musik, men også masser af talesprog, så man kan høre, hvordan sproget lyder. Blandt andet på DRs hjemmeside Ud med sproget.

Dansk fra Blåtand til Brandes

Hvordan lød dansk i gamle dage? Det har sprogforskerne et bud på. Udtalen ændrer sig hele tiden, men det sker efter nogle bestemte mønstre, som forskerne efterhånden har klarlagt. Professor Lars Brink har rekonstrueret nogle berømte tekster, som de (formodentlig) har lydt, da de blev skrevet, oplyser hjemmesiden. Endvidere forefindes en af de tidligste lydoptagelser på



dansk: forfatteren Georg Brandes. Det kan opleves her: <http://www.dr.dk/P1/udmedsproget/>

Talesprogsbutik

En gruppe opfindsomme studerende, eller innovative, som man vil sige det i dag, har åbnet en talesprogsbutik på nettet. Butikken er åben i internettets åbningstid. Projektejerne præsenterer sig selv:

„Velkommen i butikken: På hylderne er talesproget, lige fra det mest højstemte dansk til fuck-terminologi, fynske dialekter og street-smart lingo a la Nørrebro. Kunderne er folkeskolens ældste klasser og gymnasieuddannelserne. Sammen med deres lærere kan de i Københavns Universitets nye talesprogsbutik shoppe viden om sproget og undersøge forskellige samfundsgruppers holdninger til, hvad der er godt og dårligt dansk.“ Se her: <http://politiken.dk/kultur/tvogradio/ECE1420243/koebenhavns-universitet-har-skabt-en-talesprogsbutik/?cmpid=ni1063>

Jørgen Christian Wind Nielsen

Find grønne ordbilleder

Julekonkurrence med bogpræmie

Indsæt følgende frugt og grønt i efterfølgende opskrift:

1) Agurk; 2) Appelsin; 3) Citronen; 4) Kartofflerne; 5) Kastanjerne; 6) Kirsebær; 7) Laurbærrene; 8) Malurt; 9) Misteltenen; 10) Nælden; 11) Spinaten; 12) Æble; 13) Ærterne.

Pres (nr.), **inden du går** (nr.), **drypper** (nr.) **i bægeret og bider i det sure** (nr.). **Husk at jøkke i** (nr.), **hygge** (nr.) **og klare** (nr.), **før du tager** (nr.) **i ed, tager fat om** (nr.) **og rager** (nr.) **ud af ilden. Først når du har fået en** (nr.) **i turbanen, kan du hvile på** (nr.) **og spise** (nr.) **med de store.**

Der er tradition for en konkurrence på Modersmål-Selskabets stand på Bogmessen i Forum i København. Hver time trækkes lod om årbogspræmier blandt de afleverede løsninger. Konkurrencen er med til at fastholde forbi-passerende på standen, så de samtidig får lejlighed til at se Selskabets tryksager og tale med Selskabets repræsentanter, gerne med køb af årbøger eller indmeldelse som resultat. Antal afleverede løsninger giver også mulighed for at opgøre antal besøg, som gennem årene har været stigende.

I år giver vi læserne af Sprog & Samfund mulighed for at muntre sig med årets messekonkurrence: *Find grønne ordbilleder ved at indsætte de 13 slags frugt og grønt i opskriften*. Blandt de indsendte løsninger trækkes lod om et eksemplar af bogen „Danske talemåder“, der indeholder mere end 5.000 eksempler på anvendte talemåder. Bogen, der er på 616 sider, udkom i 1998 og blev genoptrykt i 2006, men er for længst udsolgt fra Gads Forlag.

Løsninger indsendes senest 31. december 2011 med angivelse af talrækken fra 1 til 13 i løsningsrækkefølge samt indsenderens navn og adresse mærket „Konkurrence“ enten som e-post til mail-adressen hm@modersmaalselskabet.dk eller som B-brev (porto 6 kr.) til Henrik Munck, Farumgårds Allé 3, 3520 Farum. Vinderen får bogen tilsendt, og e-post-indsenderne får en mailhilsen.

Nr. 4, 9 og 13 indgik ikke i konkurrencen på Bogmessen.

Godt ord igen

I den kommende retskrivningsordbog 2012 er nye ord på vej ind og sjældent anvendte på vej ud. Undervejs i debatten gik der rygter om, at ord som *døgenigt*, *kålhøgen*, *sporenstregs* og *flottenhejmer* var ved at forlade ordbogen, men det kan dementeres. Kriteriet for, at ord trækkes ud af Retskrivningsordbogen, er, at de anvendes meget sjældent – det vil sige, at de ikke dukker op ved elektroniske opslag på orddatabaser og i den skrevne presse. De ophører ikke med at eksistere; de skal blot ikke tage plads op. Der glider flere ord ud af 2012-udgaven, end der gjorde i udgaven fra 2001, hvilket skyldes, at Sprognævnet denne gang går ordbogen igennem fra a til å, men fremover bliver det formentlig færre, for som Anita Ågerup fra ordbogens redaktionsgruppe siger til S&S, bliver ordbogen med tiden kun elektronisk, og her kan man være mere generøs med pladsen. Måske den grønne autoritet har set sin sidste publikation i bogform?

Blandt de ord, nogle ganske få vil savne i 2012, er *hulkort*, *intetsigenhed*, *oppebie*, *pampusse*, *pardonnere*, *navlebind* og *nidsk*. En række af de dobbeltformer, der ikke mindst irriterede nævnets tidligere formand, Niels Davidsen-Nielsen, forsvinder også. Fordanskningen af *yoghurt* til *jogurt* i 1986-udgaven blev ingen succes og ophører i officiel retskrivning. Det samme gælder for opgraduere, der nu staves opgradere, mens øjelåg, som man skulle tro de fleste siger, nu kun kan hedde øjenlåg. Nedbørmængde/nedbørsmængde vil fremover kun skulle skrives nedbørsmængde. Til gengæld må Retskrivningsordbogen finde sig i, at det stadig hedder Modersmål-Selskabet.

M.B.



POST

PP

DANMARK

Medlemsarrangement

Modersmål-Dagen 2012

Hvornår: Tirsdag 21. februar kl. 17.30-19.00. Herefter et lille glas.

Hvor: Forbundet Kommunikation og Sprog, Hauser Plads 20, 3. sal, København K

Hvem: Professor, ILKM, Dansk, Anne-Marie Mai. Anne-Marie Mai præsenterer Etisk Råds arbejde med sprog og etik.

Hvad: Sprog og etik. Kom og hør Anne-Marie Mai tale om sprog og etik med fokus på sundhedsvæsenet.

Gang på gang møder vi som danskere sundhedsvæsenet og vel at mærke i mange situationer: fra den banale forbindelse af en lille skramme til den livstruende sygdom og det dybe lettelsens suk over en virksom kur eller en afblæst fare. Sproget skal i brug og kommer i brug, hvad enten patienten er rask eller syg. Men sproget er ikke et gennemsigtigt medie for glasklare beskeder og letbegribelige diagnoser. Sproget fragter altid etiske værdier med sig, som påvirker os og har indflydelse på den måde, hvorpå vi som mennesker ser og fortolker vores helbred, sundhed og sygdom. Derfor har Etisk Råd sat fokus på etik og sprogbrug. Rådet ønsker ikke at være sproglig overdommer, men at rejse diskussioner om etik og sprog og forhåbentlig øge opmærksomheden over for den måde, sproget bruges på i officielle pjecer og vejledninger, i sundhedskampagner og i mediernes omtale af sundhed og sygdom.

Du kan læse mere om Etisk Råds arbejde med sprog og etik her: <http://etiskraad.dk/Aktuelt/Projekter/Etik-og-sprogbrug.aspx>

Mødet er åbent for alle interesserede, men der er begrænset plads. Hvis du ikke er medlem af Modersmål-Selskabet, bedes du tilmelde dig til Pia Wind, sek@modersmaalselskabet.dk

Kontingent 2012

Når du har modtaget dette blad, skulle du også gerne have modtaget den seneste årbog, *Sprog på banen*, et følgebrev og et giroindbetalingskort. Hvis det ikke er tilfældet, bedes du kontakte os. Jo flere vi er, jo bedre kan vi gøre vores indflydelse gældende.

Modersmål-Selskabet har brug for dig. Vi håber, at du også har brug for Modersmål-Selskabet og derfor vil forny dit medlemskab for 2012.

Kontingentet er uændret 225 kr. for et almindeligt medlemskab og 150 kr. for studerende og pensionister.

Vi beder dig indbetale kontingentet *snarest og senest den 31. december 2011*, så vi kan undgå en rykkerprocedure. Brug girokortet, der er sendt ud med den nye årbog, eller betal via netbank. Girokontonummer er 667 6901 (kortkode 01). Ved bankoverførsel til Danske Bank er reg. nr. 9570 og kontonr. 667 6901. *Husk venligst at anføre navn og adresse (og gerne e-post-adresse), så Selskabet ved, hvem indbetalingen gælder.* De medlemmer, der har indmeldt sig efter 1. september 2011, har allerede betalt kontingent for 2012 og skal derfor ikke betale noget nu.

Venlig hilsen Bestyrelsen

AFSENDER
MODERSMÅL-SELKABET
Wind
Mylius Erichsens Allé 27
2900 Hellerup

Returneres ved varig adresseændring

B